

თავად განსაჯეთ: თვითკონტროლი თუ სახელმწიფო კონტროლი?

პრეზული მთავრად
თომ პალმერმა

საქართველოს უნივერსიტეტის
გამომცემლობა
2019

კრებული მოამზადა ტომ პალმერმა

თავად განსაჯეთ:

თვითკონტროლი თუ სახელმწიფო კონტროლი?

სარედაქციო საბჭო:

პაატა შეშელიძე (აკადემიური რედაქტორი), **გია ჯანდიერი**, **გიორგი ჩიქოვანი**,
გიორგი ჩხიკვაძე, **კონსტანტინე თოფურია**

თარგმნა **დიმიტრი გამყრელიძე**

რედაქტორი **ელიკო შოშიტაშვილი**

ყდის დიზაინერი **მიშა აბესაძე**

დამკაბადონებლები: **ნათია დვალისვილი**

რეზო თხილიშვილი

გამოცემა მომზადებულია ახალი ეკონომიკური სკოლა — საქართველოს; ეკონომიკური თავისუფლების ინსტიტუტის, საქართველოს, ატლასის ქსელის, აშშ და საქართველოს უნივერსიტეტის თანამშრომლობით.

საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა

მერაბ კოსტავას გამზირი 77ა, თბილისი

ელფოსტა: info@ug.edu.ge

ISBN 978-9941-9644-0-4

Edited by Tom Palmer

Self-control, or State-control? You decide.

Editorial board:

Paata Sheshelidze (academic editor), **Gia Jandieri**, **George Chikovani**, **George Chkhikvadze**, **Konstantine Topuria**.

Translted by **Dimitri Gamkrelidze**

Publication prepared in cooperation of New Economic School – Georgia; Institute of Economic Freedom – Georgia; Atlas Network, USA; University of Georgia, Georgia.

The University of Georgia Publishing House
www.ug.edu.ge

სარჩევი

მიძღვნა	7
ქართული გამოცემის აჟადემიური რედაქტორის წინასიტყვაობა	9
კომ პალმერის წინასიტყვაობა.....	12
 1. კომ პალმერი	19
დიდი არჩევანი.....	19
პასუხისმგებლობა და თავისუფლება	21
თავისუფლება და ჯანონის პატივისცემა	27
თავისუფლება თუ ნებართვა?	32
 2. ჯონ ტიერნი	37
როგორ ხსნის ტვინში მიმდინარე ქიმიური რეაქციები თავისუფლებას და როგორ გვეხმარება მის გააზრებაში	37
ბოლოკი, შოკოლადი და გლეჯოზა	45
ხასიათის განვრთნა	51
თავისუფალი საზოგადოება და მისი მეგობრები	56
 3. ლისა კონიერსი	66
ცხოვრება ძიძასახელმწიფოში: როგორ მოქმედებს სოციალური დახმარების პროგრამა კეთილდღეობის მიმღებებზე.....	66
კეთილდღეობის სახელმწიფოს მოკლე ისტორია.....	68
როგორც მუშაობს სოციალური დაცვა	72
სოციალური დაცვის პროგრამების დანახარჯები ჯანმრთელობაზე.....	78
დაპირისპირება სოციალური დახმარების მიღებასა და მუშაობას შორის	80
სამუშაო და ბედნიერება	83

4. ჯეფრი მაირონი	89
ამართლებს თუ არა მომხმარებლის ირაციონალურობა	
ნარკოტიკებთან ბრძოლას?	89
ნარკომანიასთან ბრძოლის შესახებ მსჯელობის კონტექსტი	91
რამდენად სასურველია აკრძალვის პოლიტიკა?	97
დასკვნა	103
5. ლინ კისლინგი	105
პასუხისმგებლობა და გარემო	105
შესავალი	106
რა არის საკუთრების უფლება?	108
საკუთრებაზე დაფუძნებული გარემოს დაცვითი პოლიტიკა	
მოქმედებაში	115
დასკვნა	117
6. სარა სკვადირი	119
პირველი პირი მხოლოდითი რიცხვი: ლიტერატურა	
და პიროვნული წინააღმდეგობა	119
7. ფილიპ ბუთი, სტეფან დევისი	128
წესები და წესრიგი სახელმწიფოს გარეშე	128
სახელმწიფო ჯანონები თუ საბაზრო ინსტიტუტები?	133
დაგეგმვა სახელმწიფო მგეგმავების გარეშე:	
ბინათმშენებლობა და განვითარება	138
რეგულირება სამთავრობო რეგულირების გარეშე:	
საბანკო სისტემა და ფინანსები, ფინანსების	
თვითრეგულირება გაერთიანებულ სამეფოში	146
წესების დამფუძნებელი ინსტიტუტები საფინანსო ბაზრებზე	151
დასკვნა	157
8. ნიმა სანანდაჯი	159
კეთილდღეობის სახელმწიფო და პასუხისმგებლობის ეროზია	159
რუზველტის ზრუნვის საგანი	161
გაუთვალისწინებელი შედეგები	163
ლუთერანული ჩრდილოეთი	167

კეთილდღეობის სახელმწიფოები ეფუძნებიან ნორმებს	169
ქათამი თუ კვერცი?	172
თვითდამანგრეველი კეთილდღეობის სახელმწიფოს	
თეორია	175
ნორმების ცვლას სჭირდება თაობები	176
სკანდინავიური სახელმწიფოების სოციალური დახმარების	
ნორმებიც კი თანხვედრაშია რუხველტის პროგნოზთან	178
სკანდინავიური ქვეყნების პოლიტიკა მიმართულია მორალის	
ეროზიის შებრუნებაზე	181
ახალი სოციალური ხელშეკრულებისკენ?	182
ნორმების შესუსტება ნავთობით მდიდარ	
კეთილდღეობის სახელმწიფოში	185
სოციალურად ღარიბთა ფენა	187
არსებობს კი ისეთი რამ, როგორიც ზედმეტი დახმარება?	189
გზა სიღარიბიდან თუ სიღარიბისკენ?	191
რეიგანიც და რუხველტიც მართლები იყვნენ	192
 9. გომ პალმერი	194
თვითკონტროლი საზოგადოებასა და თემში	194
წმინდა რაციონალური პიროვნების მითი	200
ხომ არ არის პიროვნული თავისუფლება და	
პასუხისმგებლობა კულტურულად განსაზღვრული?	204
ინდივიდუალური თავისუფლებისა და პასუხისმგებლობის	
ისტორიული განზომილება	207
ისტორიული შემთხვევითობა	209
პიროვნება და მორალური/პოლიტიკური ინდივიდუალიზმი	211
ლიბერალური ინდივიდუალიზმის წარმოშობა	220
დასკვნა	227
 10. გომ პალმერი	230
თავისუფლებისა და პასუხისმგებლობის ფილოსოფიური	
პრობლემები	230
თავისუფლებისა და პასუხისმგებლობის დონეები	235
რამდენად შესაძლებელია მორალური პასუხისმგებლობა	
თავისუფლების გარეშე?	237

თავისუფლება და პასუხისმგებლობა საზოგადოებაში.....	242
რამდენად შესაძლებელია თავისუფლება სამყაროში, რომელშიც მიზეზშედეგობრივი კავშირები ბატონობს?	244
პასუხისმგებლობა სხვების წინაშე	250
პასუხისმგებლობა შედეგზე.....	256
ემპირიული თავისუფლება უმაღლესი, ნამდვილი, ჭეშმარიტი თავისუფლების წინააღმდეგ	259
„უმაღლესი თავისუფლებიდან“ „კოლექტიური მესყენ“	261
 11. ტომ პალმერი	273
საერთო თვითკონტროლის გაძლიერება და გაუმჯობესება	273
სასარგებლო შენიშვნები და ხერხები თვითკონტროლის განმტყიცებისთვის	278
ცხადად აზროვნება... და გონებრივი ორმოებისთვის თავის არიდება.....	283
 კრებულის შემდგენლის შესახებ	288
 შენიშვნები.....	290

შრებული ეძვნება დოქტორ ტბორ მქანს

ტიბორ მქანი (1939-2016) ალბამის შტატის ქ. ოუბურნის უნივერსიტეტის ფილოსოფიის დეპარტამენტის მიწვეული პროფესორი და კალიფორნიაში, ქ. ორენჯში ჩეპმენის უნივერსიტეტის არგიროსის სახელობის ბიზნესისა და ეკონომიკის სკოლის პროფესორი იყო. ის აგრეთვე იყო ქ. სტანდფორდის უნივერსიტეტის ჰუვერის სახელობის ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელი, ქ. ირვინში მოქმედი კერძო მედიაკომპანიის „Freedom Communications, Inc“-ის საჯარო პოლიტიკის მრჩეველი და სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციის აქტიური წევრი.

დოქტორი მქანი 1939 წელს დაიბადა უნგრეთში. 1953 წელს, 14 წლის ასაკში, ტიბორმა გასაბჭოებული უნგრეთიდან თავის დადწევა მოახერხა და 6-თვიანი მოგზაურობის შემდეგ საცხოვრებლად ამერიკის შეერთებულ შტატებში ჩავიდა.

1956 წელს მან ამერიკის საჰაერო თავდაცვის ჯარებში დაიწყო სამსახური, სადაც დრამატულ წრეშიც გაერთიანდა. სწორედ აქ გაიცნო მისი თანამედროვე რუსულ-ებრაული წარმოშობის ამერიკელი მწერლის, ფილოსოფოსისა და საზოგადო მოღვაწის აინ რანდის შემოქმედება, აღმოაჩინა პოლიტიკური ფილოსოფია „ობიექტივიზმი“, რამაც მთლიანად განსაზღვრა მისი ცხოვრებისეული თვალსაზრისი და შემდგომი კარიერა.

სამხედრო სამსახურის შემდეგ იგი სწავლას აგრძელებს. სანტა ბარბარას კალიფორნიის შტატის უნივერსიტეტში ფილოსოფიის დოქტორის ხარისხი მიიღო, პედაგოგიური მოღვაწეობა დაიწყო და ერთ-ერთ ყველაზე ნაყოფიერ ავტორად ჩამოყალიბდა.

მისი ღვაწლი თავისუფლების იდეებისა და ლიბერტარიული პოლიტიკური ფილოსოფიის განვითარებაში 20-ზე მეტი წიგნით, ასობით პუბლიკაციით, სატელევიზიო ინტერვიუებითა და მრავალი გამოჩენილი მეცნიერის აღზრდით განისაზღვრება.

იგი ბევრს მოგზაურობდა და მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში უზიარებდა მსმენელებს საკუთარ, „ობიექტივისტურ“ ხედვას ფილოსოფიის სხვადასხვა საკითხსა და ბიზნესეთიკაზე.

დოქტორი ტიბორ მაქანი საქართველოში პირველად 2006 წლის ივლისში ჩამოვიდა. მან „ახალი ეკონომიკური სკოლა – საქართველოსა“ და ფრიდრიხ ნაუმანის ფონდის მიერ ბაკურიანში მოწყობილ საერთაშორისო სემინარში მიიღო მონაწილეობა. მსმენელებს აცნობდა თავის თვალსაზრისს თავისუფლებისა და რადიკალური ინდივიდუალიზმის, ობიექტივისტური ფილოსოფიისა და კერძო მესაკუთრეობაზე დაფუძნებული სამეწარმეო ეთიკის პრინციპების შესახებ.

საქართველოში სტუმრობის შემდეგ ტიბორ მაქანმა დაწერა წიგნი „საქართველოში წაკითხული ლექციები: პრინციპები, გარდამავალი პერიოდი და განვითარება“, რომელიც ახალი ეკონომიკური სკოლა – საქართველოსა და ნაუმანის ფონდის მიერ გამოიცა, და ამით საქართველოში თავისუფლების იდეების გავრცელებაშიც შეიტანა თავის წვლილი.

2007 წელს ის კიდევ ერთხელ ეწვია საქართველოს ეკონომიკური და პოლიტიკური რეფორმების ინტელექტუალური მხარდაჭერისთვის. მონაწილეობა მიიღო სემინარებში და გამართა საჯარო ლექციები. ტიბორ მაქანი სიცოცხლის ბოლომდე ინარჩუნებდა კავშირებს ახალი ეკონომიკური სკოლა – საქართველოსთან, მის ქართველ მსმენელებთან და მკითხველებთან, თვალს ადევნებდა ინფორმაციას ჩვენი ქვეყნის შესახებ და გულშემატკივრობდა მას.

პაატა შიშელიძე

ახალი ეკონომიკური სკოლა –
საქართველოს პრეზიდენტი

ართული გამოცემის აქადემიური რედაქტორის წინასიტყვაობა

ზნე-ხასიათის წვრთნა ზრდაა შინაგანის კაცისა, თუ ეგრე ითქმის. რადგან შინაგანობა კაცისა მისი სულიერი ვინაობაა, მისი სულიერი ბუნებაა. მაშასადამე, წვრთნა ზნე-ხასიათის ზრდაა. გარკვევა მისი სულიერის ვინაობისა, სულიერის ბუნებისა, ანუ, უკეთ ვსთქვათ, მისის კაცობისა, ადამიანობისა.

ილია ჭავჭავაძე

2002 წლის ნობელის პრიზის მფლობელის დოქტორ ვერნონ სმიტის აზრით, ტომ პალმერის მიერ მომზადებული კრებული „თავად განსაჯეთ: თვითკონტროლი თუ სახელმწიფო კონტროლი?“ შოტლანდიელი ფილოსოფოსისა და ეკონომიკური მეცნიერების მამამთავრად აღიარებული ადამ სმიტის ნაშრომის „მორალური სენტიმენტების თეორიის“ ტრადიციებს აგრძელებს, სადაც თვითკონტროლი წარმოდგენილია, როგორც ადამიანთა დეცენტრალიზებული სოციალურ-ეკონომიკური თანამშრომლობის აუცილებელი შემადგენელი ნაწილი და რომლის მიხედვით, სახელმწიფო კონტროლს არ ძალუძს ჩაანაცვლოს თვითკონტროლი თავისუფლებისა და ყოველივე იმის შეზღუდვის გარეშე, რაც არის ადამიანური, ბუნებრივი და ლაღი, როგორც სოციუმში, ისე ეკონომიკაში.

ცხოვრება მუდმივად არჩევანს და მასზე პასუხისმგებლობას გულისხმობს. ცხოვრება – სოციალურია, ხოლო ეს არჩევანი და პასუხისმგებლობა – პიროვნული. შესაბამისად, წარმატება, რაც საკუთარ თავზე ზრუნვასა და პირადი მიზნების მიღწევას

გულისხმობს, დამოკიდებულია ადამიანის მზაობაზე, ანგარიში გაუწიოს საზოგადოების სხვა წევრებს, ითანამშრომლოს მათთან, თავისი სამსახურით მუდმივად დაუდასტუროს კეთილმოსურნეობა და მიღებული საზღაურით დაიცვას და სრულყოს საკუთარი თავისუფლება.

ჯანსაღი საზოგადოების საფუძველია იმის აღიარება, რომ მისი ყოველი წევრის სწრაფვა საკუთარი ბედნიერებისადმი შეუძლებელია სხვების ხარჯზე, რადგან ეს გარდაუვლად წარმოშობს ურთიერთდაპირისპირებებს და მკვეთრად შეზღუდავს რაციონალური თანამშრომლობის შესაძლებლობას.

ამიტომ თავისუფლება ეფუძნება თვითკონტროლს – საკუთარი შესაძლებლობების გააზრებასა და რეალობისადმი ანგარიშის გაწევას, ურთიერთსარგებელზე დაფუძნებულ სოციალურ თანამშრომლობას და არა თვითნებობასა და სხვებზე იძულებას.

ადამიანთა თანამშრომლობა ყოველთვის გულისხმობს განსაზღვრულ რეგულაციებს, მაგრამ მთავარია მათი წყარო: არის ეს თავად ცალკეულ პირთა შეთანხმებები, რომელთაგან საუკეთესო შედეგები ხდება მიბაძვისა და გათავისების საგანი, მკვიდრდება და იხვეწება, თუ გარკვეული შეხედულებების ერთიმეორისთვის თავზე მოხვევა იძულების წესით, მაგალითად, კანონმდებლობით ან პოლიტიკური დიქტატით?

ამგვარად, წინააღმდეგობა არის არა თავად რეგულაციების არსებობაში, არამედ მათი წარმოშობის წყაროში, მის ეფექტიანობაში დასახული ამოცანების შესრულებისას.

ფედერიკ ბასტიამ, რომელსაც ილია ჭავჭავაძე „გამოჩენილ ფრანციის ეკონომს“ უწოდებდა, ჯერ კიდევ 1850 წელს გამოქვეყნებულ შრომაში „კანონი“ დაწერა:

„სოციალიზმი, იმ თეორიების მსგავსად, რომლებსაც ის ეფუძნება, მთავრობისა და საზოგადოების ცნებებს ერთმანეთში ურევს. მოკლედ, ყოველთვის, როცა მთავრობის ამა თუ იმ ქმედებას ვეწინააღმდეგებით, სოციალისტები თვლიან, რომ საზო-

გადოდ ამ ქმედებას ვენიანაღმდეგებით. ჩვენ არ ვამართლებთ სახელმწიფო განათლებას. ამ შემთხვევაში სოციალისტები აცხადებენ, რომ საერთოდ განათლების წინააღმდეგნი ვართ; არ ვამართლებთ სახელმწიფო რელიგიას. მაშინ ისინი ამბობენ, რომ საერთოდ ნებისმიერი რელიგიის წინააღმდეგნი ვართ; ჩვენ არ მივიჩნევთ სწორად სახელმწიფოს მიერ იძულებით თანასწორობას და ისინი აცხადებენ, რომ თანასწორობის მოწინააღმდეგნი ვართ და ა.შ. და ა.შ. ეს ისე უღერს, ბრაღი რომ დაგვდონ, თითქოსდა არ გვინდა ადამიანები იკვებებოდნენ, რადგან არ გვინდა, მარცვლეული სახელმწიფოს მოჰყავდეს“.

თვითკონტროლისა და სახელმწიფო კონტროლის ავკარგის წინამდებარე განხილვა, რომელიც აშკარად თვითკონტროლის სასარგებლოდ იხრება, სწორედ ამ კონტექსტში უნდა იქნეს გააზრებული.

პაატა შიშელიძე

ახალი ეკონომიკური სკოლა –
საქართველოს პრეზიდენტი

ომ პალმერის წინასიტყვაობა*

„მაქსიმუსიდან: საკუთარი თავის ფლობა და არავითარი მერყეობა; სიხალისე ყოველთვის და განსაკუთრებით ავადმყოფობისას; ბედნიერი ხასიათი, მოკრძალება ღირსებასთან, გასაკეთებლის წუნუნის გარეშე კეთება“.

მარკუს ავრელიუს ანტონიუსი, „ფიქრები“¹

ვინ ვარ მე? რა არის თავისუფლება და როგორ მივალწიო მას? რა არის კარგი ცხოვრება და როგორ მივალწიო მას? როგორ გავხდე თავისუფალი და პასუხისმგებელი პიროვნება? რა დამოკიდებულებაში ვარ სხვებთან? როგორ უნდა მოვიქცე მე და რას შეიძლება ველოდო სხვებისგან? რაზე ვარ პასუხისმგებელი და რაზე არა?

შეიძლება ადამიანმა გამოიყენოს ძალა სხვების სამართავად? როგორ მართავს სახელმწიფო ადამიანებს და რა არის ამის შედეგი? რას ნიშნავს თვითკონტროლი, მისი სიკეთე და ფასი, და როგორ მივალწიო მას?

ახალგაზრდები განსაკუთრებით ხშირად სვამენ ამ შეკითხვებს, მაგრამ არა მხოლოდ ისინი; ამ შეკითხვებს სვამს ყველა ასაკის ადამიანი.

* ტომ პალმერი არის ლიბერტარიანელი თეორეტიკოსი და მწერალი, აშშ-ის დედაქალაქ ვაშინგტონში მოქმედი კატონის სახელობის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი და ატლასის ქსელის ვიცე-პრეზიდენტი, პოლიტიკური მეცნიერების დოქტორის ხარისხი დაიცვა ოქსფორდის უნივერსიტეტში.

სწორედ მათზეა ეს პატარა წიგნი. ასეთი შეკითხვები არ წარმოადგენს მხოლოდ ეთიკისა და მეტაფიზიკის პროფესორთა განხილვის საგანს; ეს კითხვები უჩნდება ყველა მოაზროვნე ადამიანს. თქვენც განუხებთ ისინი. მეტიც, თავისუფლებისა და პასუხისმგებლობის გააზრება არ არის რომელიმე ვიწრო ინტელექტუალური დარგის ამოცანა; მათი სერიოზული განხილვა აუცილებლად მოითხოვს ეკონომიკისა და ისტორიის, ფსიქოლოგიისა და ნეირომეცნიერების, სოციოლოგიის, ხელოვნებისა და მრავალი სხვა სპეციალობის მოშველიებას. და ყველაფერ ამას თქვენ შეხვდებით წინამდებარე წიგნში.

მასში გამოთქმული აზრები დაგეხმარებათ, მეტი ჰარმონია შეიტანოთ თქვენს ცხოვრებაში. დაგაფიქრებთ იმაზე, თუ როგორ გახდეთ უკეთესი მეგობარი, თანამშრომელი, სტუდენტი, ოჯახის წევრი, მოქალაქე, მოაზროვნე, ბიზნესპარტნიორი... მოკლედ – როგორ გახდეთ უკეთესი ადამიანი. თქვენ შეგიძლიათ თავისუფალი ცხოვრების მიღწევა. თავისუფლება არ არის უმიზნო უპასუხისმგებლობა, პირიქით, ის არის პასუხისმგებლობასთან განუყოფელი. ორივეს გაცნობიერება და გათვალისწინება ადამიანის დიდსა და ღირსეულ მიღწევას წარმოადგენს.

თავისუფლება და პასუხისმგებლობა დაგეხმარებათ აგრეთვე თავისუფალი საზოგადოების შექმნასა თუ განმტკიცებაში. თავისუფლების ქვაკუთხედი არის იმის გაცნობიერება, რომ ჩვენ საზოგადოებასა თუ თემში თავისუფლად ვცხოვრობთ ერთად და არა გამოცალკევებულად. ეს ნიშნავს იმას, რომ ისევე, როგორც ჩვენს თავისუფლებას პატივის სცემენ სხვები, ჩვენც უნდა ვცეთ პატივი სხვების თავისუფლებას. ჩვენ ვიღებთ სხვების თავისუფლების პატივისცემის პასუხისმგებლობას. თავისუფლად ცხოვრება ნიშნავს სხვების ისევე, როგორც საკუთარი უფლებების პატივისცემაში ცხოვრებას. თავისუფლად ცხოვრება ნიშნავს სახელმწიფოს მართვისთვის მექანიკურად დამორჩილებაზე უარის თქმას და საკუთარი არჩევანისადმი პასუხისმგებლობით მოპყრობას.

ეს არ არის კრებული საიდუმლო ჭეშმარიტებებისა, რომლებიც მათი გაცნობისთანავე ყველა თქვენს პრობლემას გადაგაწყვეტინებთ.

სინამდვილეში, საკუთარ ცხოვრებაში თვითკონტროლის, თავისუფლებისა და პასუხისმგებლობის დამკვიდრება განსაზღვრულ ძალისხმევას მოითხოვს, რომელიც, მეორე მხრივ, სავსებით შეესაბამება თქვენს შესაძლებლობებს. ეს ძალისხმევა შეიძლება იყოს გმირული, მაგრამ ეს სულაც არ არის აუცილებელი; ჩვეულებრივ, საუბარია პასუხისმგებლობის ჩვევების თანდათანობით გამომუშავებაზე.

შესაბამისად, წიგნის რამდენიმე თავში საუბარია პრაქტიკასა და მითითებებზე, რომლებიც გვეხმარებიან ამ ჩვევების შეძენაში. ისინი გვაჩვენებენ თუ რა სარგებლობა მოაქვს ჩვენთვის თვითკონტროლის გაუმჯობესებას და გვთავაზობენ თვითკონტროლის მიღწევის კონკრეტულ მეთოდებსა და ხერხებს, ისევე როგორც სხვა ინფორმაციას, რომელიც მეგზურობას გაგინევთ თავისუფლებისა და პასუხისმგებლობისკენ მიმავალ გზაზე.

სოციალური პრობლემების გადაწყვეტა მოითხოვს ძალისხმევას, ხოლო ძალისხმევის ეფექტიანი კოორდინაცია თავის მხრივ საჭიროებს თავისუფლებას, მას კი ჩვეულებრივ აფერხებს – ხელის შეწყობის ნაცვლად – იძულება.

სხვადასხვა თავი საინტერესოდ მოგვითხრობს თვითკონტროლის ისტორიასა და იმას, თუ როგორ ხდებოდა წარსულში და როგორ შეუძლიათ მომავალში რთული პრობლემების ამოხსნა თავისუფალი და პასუხისმგებლობის გრძნობით აღჭურვილი ადამიანებისგან შემდგარ საზოგადოებებს; შესაბამისად, როგორ შეგვიძლია თავისუფლების საშუალებით მშვიდობისა და კეთილდღეობის მიღწევა.

წიგნის ყოველი თავი დამოუკიდებელი ნაშრომია და შეიძლება ცალკეც განიხილოთ. შეგიძლიათ მათი ნებისმიერი მიმდევრობით წაკითხვა; არც ერთი თავი არ გულისხმობს რომელიმე წინა თავის

გაცნობას. არ არის აუცილებელი წიგნის მთლიანად წაკითხვა. მისი ზოგიერთი ნაწილი თქვენ შეიძლება სხვებზე უფრო სახალისოდ მოგეჩვენოთ. ეს თქვენი ცხოვრებაა და შეგიძლიათ იგი თქვენს გემოზე განკარგოთ. თუმცა, იმედი მაქვს, რომ თქვენი ცხოვრების რომელიღაც მცირე ნაწილს ამ წიგნის თუნდაც რამდენიმე თავზე დახარჯავთ, რადგან იმან, რასაც ისინი გთავაზობენ, შეიძლება მეტი თავისუფლება და – რატომაც არა – მეტი ბედნიერება შემოიტანოს თქვენს ცხოვრებაში.

ტომ პალმერი

ამსტერდამი, ჰოლანდია

2016 წლის 30 მარტი